

Remiterea osmozei. Schimbarea valorilor sociale în țara de origine datorită emigrării (Remitted Osmosis. Changing social values at origin due to emigration)

(REMOSM)

Director de proiect: Bogdan Voicu

Organizație: ICCV

Raport 2018

Raportul de față trece în revistă principalele activități derulate, comentează modul de atingere a obiectivelor, și listează elementele definitorii ale articolelor în curs de pregătire pentru publicare.

Activități

O trecere în revistă a principalelor activități

S-a finalizat colectarea datelor în cadrul valurilor EVS Romania 2018 și WVS Romania 2017-2018. Bazele de date au fost curățate, trimise către arhivele internaționale unde sunt integrate în versiunea internațională a infrastructurii de cercetare despre care discutăm, și sunt 99% pregătite spre a fi difuzate prin site-ul proiectului (începând cu ianuarie-februarie 2018).

Au fost declanșate acțiuni de diseminare către publicul larg, prin seria de articole lunare publicate în revista *Sinteza* și prin canalul de YouTube al Grupului Român pentru Studiul Valorilor Sociale.

Au fost realizate analize preliminare ale datelor, încheiate cu trimiterea a 8 articole către reviste, 20 prezentări în conferințe și 2 articole deja acceptate spre publicare sau publicate.

Am realizat că, la nivel conceptual, pentru a putea proba dubla osmoză este nevoie de un grup suplimentar de control, constituit din migranți către România care nu sunt originari din România. Prin urmare, am extins sursele de informare prin cooperarea cu două proiecte diferite: unul despre expații din București și altul despre refugiații din România. În acest sens am extins și echipa proiectului, înglobând pe Mălina Voicu, Romulus Oprica, Alexandra Deliu și Cristina Tomescu ca membri voluntari. Aceasta suplinește și faptul că Dana Naghi este în concediu parental, iar Denisa Diaconu a optat pentru un alt job.

Cooperarea cu alte echipe a condus la colectarea de date independent de proiect care pot conduce la experimente metodologice importante utilizând datele colectate în cadrul proiectului.

Obiectivele inițiale ale proiectului, cuantificate în număr de produse realizate sunt atinse pentru primii doi ani (etapele 2017 și 2018), fiind chiar depășite.

Dinamica echipei

Dana Naghi a născut și a intrat în concediu de maternitate. Ea a îndeplinit sarcinile legate de pregătirea bazelor de date EVS și WVS înainte de a intra în concediu.

Denisa Diaconu a părăsit echipa optând pentru o carieră non-academică.

Am cooptat următorii membri voluntari:

- Mălina Voicu, CȘ1, cu o îndelungată experiență de cercetare și un CV impresionant. Ea s-a implicat în partea de gestiune a bazelor de date și contribuie la extensia legată de expați în București. Echipa are numeroase colaborări anterioare cu Mălina Voicu.
- Alexandra Deliu, CȘ3, are experiența lucrului cu migranți. Ea s-a implicat în analizele legate de expați și de refugiați. Echipa are numeroase colaborări anterioare cu Alexandra Deliu.
- Cristina Tomescu, CȘ2, de asemenea parte a proiectului cu expați.
- Romulus Oprica, doctor în Sociologie. A realizat un sondaj de opinie online folosind o versiune simplificată a EVS și WVS, incluzând valorile de gen. Baza de date permite realizarea unor experimente metodologice interesante.

Activități de diseminare non-academică

Site-ul proiectului prezintă toate activitățile. Audiența sa nu este însă foarte mare, prin urmare, pentru a duce rezultatele noastre spre un public mai larg, am optat pentru un mix de activități destinate unei audiențe generale.

Am inițiat o serie de articole în revista *Sinteza*. Aceasta are un tiraj de 10.000 de exemplare, care ajung mai ales în mediul *corporate*, la decidenți din administrație și la oameni politici, la presă. Au fost propuse spre publicare, până în prezent, următoarele texte:

Data trimerii	Tematica abordată	autor
22.06.2018	ideologii	Mircea Comșa
20.07.2018	Încredere în oameni	Bogdan Voicu
20.08.2018	Atitudini față de solidaritate	Horățiu Rusu
20.09.2018	Credință religioasă	Mălina Voicu
20.10.2018	fericirea românilor (cu o inserție despre bunăstarea mentală)	Marian Vasile
20.11.2018	încredere în instituții	Claudiu Tufiș
20.12.2018	Valori ale muncii	Bogdan Voicu

* Textele cu aldone erau deja apărute la data elaborării acestui text.

Alte texte sunt deja programate:

Data trimerii	Tematica abordată	autor
20.01.2019	identitate și toleranță	Horățiu Rusu
20.02.2019	Gender roles	Claudiu Tufiș
20.03.2019	Sănătatea autoevaluată	Marian Vasile
20.04.2019	Voluntariat	Bogdan Voicu
20.05.2019	Libertate – Egalitate – Siguranță	Mircea Comșa

Canalul de YouTube al echipei a fost inițiat. O primă postare se referă la valorificarea rezultatelor sondajelor realizate și discută credința în iad: <https://www.youtube.com/watch?v=FZndy3Qjemk>.

Conference papers

1. Tufiș, Claudiu. 2018. What Values Should We Teach Our Children? The Romanian Way. *International Academic Conference of Values and Value Education under a Community with a Shared Future for Mankind*. Changchun, China. 19-21 iunie 2018.
2. Tufiș, Claudiu. 2018. Disguising Homophobia as Protecting the Traditional Family: The Fight to Redefine Marriage in Romania. *5th International Conference of the Romanian Sociologists Society*. Timișoara, 14-15 septembrie 2018.
3. Tufiș, Claudiu. 2018. Disguising Homophobia as Protecting the Traditional Family: The Fight to Redefine Marriage in Romania. *Research Network of Political Sociology ESA RN32. 5th Midterm Conference*. Praga, Cehia. 2-3 noiembrie 2018.
4. Bogdan Voicu. Remitted civic participation. Results from a Romanian panel. *5th International Conference of the Romanian Sociologists Society*. Timișoara, 14-15 septembrie 2018
5. Horatiu Rusu & Andrei Gheorghita 2018. Social security spending and social solidarity in Romania. *5th International Conference of the Romanian Sociologists Society*. Timișoara, 14-15 septembrie 2018.
6. Horatiu Rusu & Andrei Gheorghita 2018. Social security spending and social solidarity in Romania, CONFERINȚA ANUALĂ A CERCETĂRII ÎN SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ, EDIȚIA A XVII-A. Sibiu, ULBS, 14-15 decembrie 2018.
7. Alexandra Deliu - Identity, dynamics and adjustments. The case of EU expats in Bucharest. CONFERINȚA ANUALĂ A CERCETĂRII ÎN SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ, EDIȚIA A XVII-A. Sibiu, ULBS, 14-15 decembrie 2018
8. Bogdan Voicu. The road from double-risk society to illiberal democracy. The case of Eastern European Societies. *5th International Conference of the Romanian Sociologists Society*. Timișoara, 14-15 septembrie 2018
9. Șerban, Monica și Bogdan Voicu (2018). Attitudes towards emigration. A quantitative approach. *Conference "The Role of Labor Migration on the Social-Economic and Demographic Development of Sending and Receiving Countries"*, Russian Academy of Sciences, Moscow, Russia, 11-12 decembrie
10. Șerban, Monica și Bogdan Voicu (2018). Atitudini față de emigrare. O abordare cantitativă. România Mare 2.0. De la insula de latinătate la arhipelagul global. *Conferință interdisciplinară, Muzeul Municipiului București, Casa Filipescu-Cesianu, București, 23-24 noiembrie*
11. Deliu Alexandra. Identity and change, individuals and social contexts. European expats to Bucharest. Conferința SRS 2018 (Society for Romanian Studies) - #Romania100: Looking Forward through the Past, București, ASE, 26-29 iunie 2018.
12. Cristina Tomescu, *Access to services among expats in Bucharest*. Conferința SRS 2018 (Society for Romanian Studies) - #Romania100: Looking Forward through the Past, București, ASE, 26-29 iunie 2018
13. Marian Vasile, *Multiple embeddedness: relationships between expats and the city* Conferința SRS 2018 (Society for Romanian Studies) - #Romania100: Looking Forward through the Past, București, ASE, 26-29 iunie 2018
14. Mălina Voicu, Expats a supra-national group? Conferința SRS 2018 (Society for Romanian Studies) - #Romania100: Looking Forward through the Past, București, ASE, 26-29 iunie 2018
15. Bogdan Voicu, *Is power imbalance relevant for integration?* Conferința SRS 2018 (Society for Romanian Studies) - #Romania100: Looking Forward through the Past, București, ASE, 26-29 iunie 2018
16. Mălina Voicu *Religious values and behaviors in Romania: three decades of societal change* . *5th International Conference of the Romanian Sociologists Society*. Timișoara, 14-15 septembrie 2018.
17. Voicu, B., Deliu, A. 2018. Atitudini față de migranți, *Conferința Coaliției pentru Drepturile Migranților și Refugiaților* (CDMiR), București, 26 noiembrie 2018.

18. Voicu Mălina, Sorin Cace, Mădălina Manea. Active aging: family norms and opportunity structure. A comparative approach. The Third Social Work International Conference (SWIC), București, România, 8 – 9 noiembrie
19. Voicu Mălina, Adrian Dan. Welfare state and work de commodification in East and West: an overtime comparison. The Third Social Work International Conference (SWIC), București, România, 8 – 9 noiembrie
20. Voicu Mălina, Mădălina Manea. Volunteering in Later Life: The Impact of Welfare Regime. The Fifth International Conference of the Romanian Sociologists Society, Timișoara, România, 14-15 septembrie.

Paneluri organizate în conferințe

1. **G3-H3 Panel: Expats in Bucharest: Do they change Romania?**, 8:30-12:45 [Location: Sala 0233]. Chair: Bogdan Voicu & Marian Vasile. Conferința SRS 2018 (Society for Romanian Studies) - #Romania100: Looking Forward through the Past, București, ASE, 26-29 iunie 2018.
2. Panel 16a: **TRENDS IN SOCIETAL CHANGE. NEW DATA FROM EUROPEAN VALUES STUDY AND WORLD VALUES SURVEY.** Panel chair: **Bogdan VOICU.** *5th International Conference of the Romanian Sociologists Society.* Timișoara, 14-15 septembrie 2018

Articole acceptate spre publicare

1. Soare, Sorina și Claudiu Tufiș. 2018. „Phoenix Populism: Radical Right Parties’ Mobilization in Romania after 2015.” Problems of Post-Communism. DOI: <https://doi.org/10.1080/10758216.2018.1460158>
2. Șerban, Monica și Alin Croitoru (2018). Do return migration policies matter? A typology of young Romanian returnees’ attitudes towards return policies. *Social Change Review*, XVI(1) (**în curs de apariție**)

Articole in evaluare de mai multă vreme

1. Voicu, Bogdan, Rusu, Horațiu, Comșa, Mircea. Embedding attitudes toward immigrants in solidarity contexts: A cross-European study, *International Journal of Comparative Sociology*

Articole ce urmează a fi trimise spre publicare la Journal of Ethnic and Migration Studies la finalul lunii decembrie

1. Alexandra Deliu - Identity, dynamics and adjustments. The case of EU expats in Bucharest.
2. Mălina Voicu, Expats a supra-national group?
3. Marian Vasile, *Multiple embeddedness: relationships between expats and the city*
4. Bogdan Voicu, *Is power imbalance relevant for integration?*

Alte articole trimise spre publicare

1. Voicu Mălina. „Religious Supply, Existential Insecurity and Church Attendance in Post-Communist Romania’. *Review of Religious Research* (revise & resubmit)
2. Voicu Mălina. „Field of Study, National Curricula, and Religiosity in a Comparative Perspective’. *European Societies* (în curs de evaluare)

3. Voicu Mălina. Religion and housework: the interconnection between religious identity, religious diversity , and housework division. *Current Sociology* (în curs de evaluare)

(Alte patru articole sunt în stadiu aproape final, așteptând noul an de finanțare pentru a realiza language proofing și a le trimite la jurnale.)

Baze de date

Bazele de date EVS și WVS Romania 2018 sunt deja trimise la arhivele internaționale (GESIS, respectiv ASEP/JDS).

Echipa proiectului a pregătit și o versiune integrată (EVS+WVS 2018), precum și una longitudinală pentru WVS 2012-2018. Cele două sunt în stadiul final, ultimele curățări au loc în decembrie 2018-ianuarie 2019, urmând a deveni publice începând din februarie 2019.

Dezvoltări conceptuale

Surse de date suplimentare

Analizele noastre se concentrează pe schimbarea indivizilor sub impactul schimbărilor de context date de migrația internațională. Migrația internațională presupune pe de o parte modificări ale structurii populației prin emigrare. Emigrarea aduce cu sine expunerea mediată la alte culturi: menținerea relației cu cei emigrați face ca cei ce nu migrează să devină expuși la cultura țării în care prietenii sau rudele au emigrat. Pe de altă parte, migrația internațională aduce cu sine cel puțin doi agenți ai schimbării datorati imigrării. Primul este migrația de revenire, care era deja inclusă în proiect ca element central. Dar am sesizat că avem nevoie să observăm schimbarea celor care vin în România fără a fi fost născuți aici sau fără a avea părinți născuți aici. Ei constituie un al doilea agent al schimbării. Observarea schimbării lor la contactul cu societatea românească permite să eliminând efectul faptului că migrația ar fi o revenire. Prin urmare am decis să colaborăm cu alte două proiecte, astfel încât să avem acces nemijlocit la date privind două populații care constituie extreme ale venirilor spre România: expații și refugiații. Ambele proiecte sunt/au fost derulate în ICCV sub coordonarea lui Bogdan Voicu.

Direcții analitice

Viața politică

Principalul trend contextual al vieții politice curente este orientarea spre populism. Am decis să analizăm mai în amănunt acest context, spre a înțelege mai apoi cum migrația internațională generează efecte în acest context.

Claudiu Tufiș și Sorina Soare (ultima este din afara echipei REMOSM) au propus o analiză a noilor partide apărute în România, arătând că tendința este ca acestea să reflecte atitudini autoritarist-populiste. Nevoia de ordine și control este comună pentru doctrinele acestora. Articolul este acceptat spre publicare în *Problems of Postcommunism*.

Sorina Soare & **Claudiu D. Tufiș**: Phoenix Populism

[Prezentarea articolului pe site-ul nostru](#)

When it comes to populism, one may have a lot of explanations, and most of them are rooted in the Western experience. What about how the populist landscape looks like in an Eastern European society, where populism seems

embedded in the core of mainstream parties? Sorina Soare and our colleague Claudiu Tufiş bring to the readers an history of populism as displayed by political parties in the post-communist Romania. Their paper (party supported by our RemOSM grant) sheds light in a field almost unexplored, goes beyond the main parties, looks at newly established political competitors, and grasps in this way the dynamics of populist legitimacy in Romania.

Abstractul

This paper is the first exploratory analysis of the ideological features of extra-parliamentary radical-right populist parties in Romania, which, despite lacking parliamentary power, confirm the latent fertility of Romanian politics for populism. Using qualitative content analysis of programs and statutes, we identify a decreased relevance of ethnicity-based mobilization and an increased emphasis on cultural, religious, and/or gender-based criteria. All of the analyzed parties converge on the need for increased discipline and major anti-corruption measures, a smooth continuity with previous forms of populism. The extra-parliamentary group of Romanian radical populists resembles a phoenix, regularly rising from its ashes, although only partially renewed.

Mergând pe aceeași linie, Bogdan Voicu investighează cum societățile foste comuniste au optat pentru versiuni iliberale ale democrației. Prezentarea sa de la Timișoara (conferința SSR) argumentează acest punct de vedere. Articolul rezultat urează a fi trimis spre publicare în 2019.

Bogdan Voicu: The road from double-risk society to illiberal democracy. the case of Eastern European Societies

This presentation proposes a roadmap for post-communist illiberal democracy as rooted in the mere post-communist. Considering insights from sociology of social values and sociology of social change, I describe illiberal democracy as an expected outcome of the process of postcommunist transformation. The argument is rather theoretical, but several empirical evidences are used to support it. In the end, I sketch potential resulting pathways to follow the experiencing of illiberal democracy or confrontation to its tendencies.

Social sciences produced a plethora of labels in the past 4-5 decades, in an unwritten, but quite intense attempt to explain society and its change. Inglehart (1971) noted that a silent revolution transforms the world. It was coming within a postindustrial age (Bell, 1976), with a post-Taylorist organization of business (Peaucelle, 2000), with parts of human societies directing towards post-material vales (Inglehart, 1971). It seemed that a postmodern world should be described (Giddens, 1990; Lash, 2000; Turner, 1990), as a society of risk (Beck, 1986; Giddens, 1991), in which things are liquid (Bauman, 2000), that functions as a network society (Castells, 1996, 1997), and is a sort of late modernity (Giddens, 1990, 1991), dominated by reflexivity (Lash, 1994). The canonical approach describes the societal setup as an inherent transformation of modern societies, which actually remain modern. Such views fit the basic idea that modernization, rooted in the European Enlightenment, is a “continuous and open-ended process” (Kumar, 1999:72). However, the idea o of perpetual transformation(s) of modernity implies both a lack of ultimate aim of such transformation, and the potentiality for convergence. In contrast with the first view, scholars such as Lyotard (1977) claimed postmodernity is a completely different stage, that is there is an end to modernization in a postmodern stage. Other scholars challenged altogether the potential for convergence and the teleological standpoint, rejecting them, and multiple modernities were proposed as definitory for human societies (Eisenstadt, 2000).

Communist societies can be seen as experiments of alternative modernization, with rejection of human rights and individual freedom, as well as with an explicit suppression of cultures of participation. They could be labeled as pseudo-modern or as bearers of fake-modernity (Sztompka, 1993; Voicu, 1998), and feature a double morale (Verdery, 1996) underlying the blat economy of favours (Ledeneva, 2000). Some considered communism as one of the multiple modernities (Arnason, 2002, 2005), which may imply a postcommunist pathway that may not lead to any postmodernity. Others (Inglehart & Welzel, 2005; Rabusic, 2001) provided evidences of trends observed in postcommunist societies similar to the ones in Western democracies. A certain convergence could be expected. Sztompka’s idea of ‘social becoming’ (1991, 1993) is rooted in the conviction of convergence into modernity.

Within a global world, postcommunist societies were confronted with two challenges. On one hand, their fake-modernity lacked balance, and provided an instable form of societal equilibrium. Therefore, the pressure towards change. With high societal insecurity, the natural pathway to change was the known one, that is towards (Western) modernity. On the other hand, at the moment of communist fall, Western modernity underwent through its process of change towards reflexive, risk societies. For communist societies, this meant the changing of their desired pattern. With a rapidly

development of a global world boosted by instant communication and very fast and cheap travel, Eastern societies were supposed to face direct exposure to the changing pattern of modernity.

Rinkevicius (2000) described the situation as double -risk society. The Eastern European societies were supposed to undergo through (partial) modernization and postmodernization in the same time. Material risks common to transition from traditionalism to modernism, and axiological insecurities typical to accepting diversity and reflexivity in the postmodernization becoming were supposed to be faced out simultaneously.

I argue that such process was not experienced only by the postcommunist societies, but to a certain extent it also existed in Western democracies. Such societies were leaving their local optimal equilibrium given by modernity in search for another optimal equilibrium, that better suited at least part of society. Such changes challenge the positions of more conservative parts of society, which feel their values and habits threatened, and perceive world as becoming an insecure place. Rise in diversity, visible minorities, immigration, a hectic life, and potentiality of losing privileges associated with social status contribute to the image. Voicing up as reaction is the visible side of a silent counter-revolution (Ignazzi, 1999), and leads to extreme right parties in the late 1990s in Western Europe (Ignazzi, 2003). A certain cultural backlash comes with the ascension of the populism (Inglehart & Norris, 2017; Inglehart, 2018). This is consistent with the reported retreats towards more traditional values when societal risks, including persistent inflation or unemployment are derailing societies (Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005).

The cultural backlash/counter revolution observed in the West should produce impacts in the East through mimetic isomorphism. But there is another reason to cause a tendency towards illiberal democracy, beyond the "authoritarian turn of a post-imperial democracy" coined for Russia (Maslovskii, 2015:58). Such reason is the mere disequilibria of the fake-modernity, its missing parts, including civic participation and individual responsibility. Individuals displayed in the beginning of the 1990s a rather traditionalistic stance. Confronted with repeated waves of change, from democratization and marketization to increasing inequality and outgoing migration, followed by incoming migration and hosting refugees, Eastern societies faced repetitive shocks and pushes towards backslashing. With the influence of increasing populism in the West, the wish for order into everyday life becomes salient, and populist autocrats find the niche to develop and seize power. Hence the illiberalism in state organization. Paradoxically, in the 1990s, illiberal democracy used to be found rather in Latin America, Africa and Pacific Asia (Bell et al, 1995; Hadiz, 2004; Smith & Ziegler, 2008; Zakaria, 1997), but it looks on its way to extinction (Karatnycky, 1999). However, facing multiple challenges and changes, Eastern European also societies found themselves insufficiently protected due to migration flows. Selective emigration (Chiswick, 1999) allowed a selection of elites that made an illiberal intelligentsia to access power. The process is similar to the Egyptian case (Fahmy & Faruqi, 2017), where the actual values of the elite are driving the country towards autocracy.

Having country-leaders such as Andrej Babiš, Liviu Dragnea, Jarosław Kaczyński, Viktor Orbán, and those alike become easy to be explained in this framework. The social opposition (Krastev & van Till, 2015) that they face also becomes natural. The current situation may look like an equilibrium. Is it likely to stay? Or will it evolve into a different direction? I sketch an answer in the end of my presentation, which shows that the grand theory and its continuous innovation of labels can be applied efficiently to explaining the real world.

Pasul următor este să vedem în ce măsură stocul de emigranți dintr-o localitate este relaționat cu atitudinile indivizilor față de autoritarism și populism. Aceeași întrebare este legată de expunerea mediată și de migrația de revenire. Cu alte cuvinte, ne întrebăm dacă stocul de emigranți, experiența de migrație directă și expunerea mediată la alte societăți previn sau generează populismul. Bogdan Voicu urmează a finaliza aceste analize în a doua parte a lui 2019.

Din altă perspectivă, Mircea Comșa și Bogdan Voicu urmează a investiga cum migrația influențează propensiunea de vot și cum relația acesteia din urmă cu atitudinile față de autoritarism este influențată de migrație (articolul va fi finalizat după jumătatea lui 2019).

Atitudini față de solidaritate

Horațiu Rusu continuă investigarea atitudinilor față de solidaritate inițiate de echipă încă din 2017 (a se vedea raportul anterior), și a realizat împreună cu Andrei Gheorghiuță (din afara echipei proiectului) o analiză a relației dintre solidaritatea socială (la nivel individual) și cheltuielile sociale (a nivel de localitate). Textul a fost prezentat în conferințe și va continua a fi perfecționat în 2019.

Participare civică

Bogdan Voicu s-a concentrat pe aspectele legate de participarea în asociații și la mișcări de protest în conjuncție cu experiența de migrație directă sau mediată. Rezultatele preliminare, prezentate în conferința SSR de la Timișoara, relevă o creștere a participării la mișcări de protest asociată cu expunerea la o cultură mai ridicată a asocierii, dar și o scădere a participării în asociații când experiența dată de migrație este legată de țări mai bogate în asociaționism. Analizele sunt realizate pe setul de date panel colectate în cadrul WVS 2012 și WVS 2018 Romania.

Valorile muncii, satisfacția cu viața, valori de gen

Pentru cele trei direcții analizele sunt în stadiul incipient. Rezultatele sunt programate pentru 2019.

Atitudini față de migrație

Atitudinile față de imigrare și cele față de emigrare constituie contextul în care migrația poate influența indivizii. Analizele realizate de Bogdan Voicu și Alexandra Deliu arată că la nivel național este o tendință de negativizare a poziționărilor față de emigranți, refugiați sau imigranți. Analizele realizate de Bogdan Voicu și Monica Serban (a se vedea raportul pe anul 2017) arată că atitudinile față de emigranți sunt direct legate de naționalism. În acest context este probabil ca preluarea de modele culturale prin expunerea directă sau mediată la influența altor societăți să fie moderată de orientările spre naționalism și autoritarism. Rămâne ca ipoteza să fie investigată în etapa 2019 a proiectului.